

6. M. Weimer, *Learner-Centred Teaching: Five Key Changes to Practice*, San Francisco, USA: Jossey-Bass, 2002.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ВМІННЯ ВИСУВАТИ ГІПОТЕЗИ В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

*Мороз Петро,
канд. пед. наук, ст. наук. співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Нові знання з історії вперше усвідомлюються учнем-дослідником у формі гіпотези. Тому одним з головних, базових дослідницьких умінь є вміння висувати гіпотези. Чим же відрізняється гіпотеза від припущення? Головна вимога до гіпотези – її узгодженість із фактичним історичним матеріалом, тому не всяке припущення можна назвати гіпотезою. На відміну від простого припущення, вона має бути обґрунтованою, вказувати шлях дослідницького пошуку в процесі вивчення історії.

Висування гіпотез часто виступає тим чинником, що мотивує творчий дослідницький потенціал школяра, спонукає до активної креативної діяльності під час роботи над історичним матеріалом. Вони виникають як можливі варіанти розв'язання проблеми. Таким чином, гіпотези дають учням можливість побачити історичну проблему в іншому світлі, подивитися на ситуацію з іншого боку.

Формуванню вміння виробляти гіпотези можуть сприяти спеціальні тренінгові завдання. Цікавим завданням для розвитку такого вміння є завдання «складіть розповідь, використовуючи дану кінцівку». Вчитель зачитує учням кінцівку розповіді (наприклад, уривок з літературного твору про дану епоху чи історичного документу) і пропонує учням висловити припущення про те, що було на початку і чому все завершилося саме так. Наприклад: «...Жителі селища Чорнобурих та їх гості з поселення Червоних Лисиць бенкетували до заходу сонця. Вони ковтали сире тепле м'ясо оленів, доки віка не почали закриватися». Після відповідей учнів учитель може зачитати інтерпретацію автора історичної повісті «Мисливці на

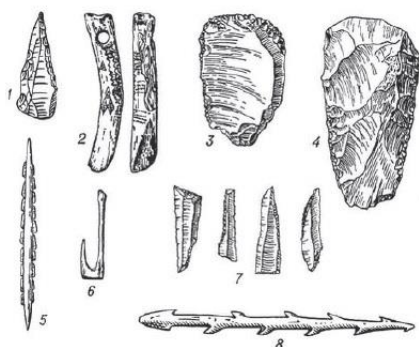
мамонтів» (С. Покровського), уривок з якої використано в завданні. У цьому завданні оцінюється в першу чергу логічність та оригінальність висловленого учнем припущення.

Ще одним ефективним способом розвитку вміння висувати гіпотези є виконанням завдань на кшталт «скільки способів застосування предмета». Вчитель називає будь-який предмет побуту людей давнини, їх знаряддя праці тощо. Учням потрібно перерахувати якомога більше різноманітних способів його застосування. Перемагає той, хто вкаже більшу кількість різноманітних функцій предмета. Наприклад, це можуть бути знаряддя праці неандертальця чи кроманьйонця.

▲ Неандертальці (сучасна реконструкція за рештками). Неандертальський музей, Німеччина

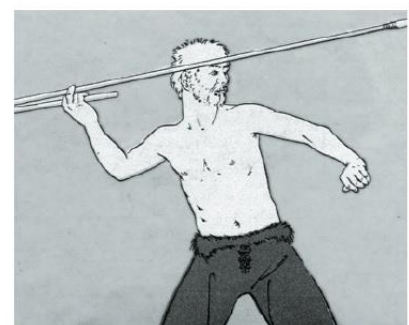
▶ Знаряддя праці неандертальця. Перелічіть якомога більше різноманітних способів їх застосування

▲ Знаряддя праці кроманьйонця

▲ Наконечник від гарпуна

▲ Полювання кроманьйонця зі списометалкою

Заохочуються найоригінальніші, найнесподіваніші припущення, разом із тим варто зараховувати як правильні лише ті варіанти відповідей, які дійсно можуть

бути застосовні на практиці. На думку психологів, у ході виконання такого типу завдань активізуються продуктивність, оригінальність та гнучкість мислення учнів.

Подібні тренінгові завдання можуть виконуватися як індивідуально, так і в групах. Виникнення проблемної ситуації, висунення гіпотез часто спонукає потребу учнів до спілкування. Інтерактивний характер цих завдань робить групову роботу досить ефективною, тим паче, що для школярів цієї вікової групи важливим є не лише результат, а й спілкування в процесі навчання, визнання цінності їхніх поглядів, думок в очах однолітків.

Надзвичайно важливим етапом є перевірка гіпотези, на якому здійснюється аналіз усього процесу розв'язання проблеми. Цей етап потребує від учнів цілу низку розумових операцій: аналізу, синтезу, порівняння, перенесення знань та вмінь у нову ситуацію ділового спілкування. Така діяльність сприяє розвитку інтелектуально-логічних та інтелектуально-евристичних здібностей учнів.

Ключові слова: дослідницька діяльність, уміння висувати гіпотези, навчальна проблема.

Список використаних джерел

1. Мороз П., Мороз І. Дослідницька діяльність учнів в процесі навчання всесвітньої історії в основній школі : методичний посібник. К., 2018, 96 с.
2. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению : учеб. пособ. М., 2006., 480 с.
3. Moroz P., Moroz I. Conceptual bases of the research activity in the process of teaching world history at the secondary school. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 3. С. 102-115.
4. Пометун О., Гупан Н., Власов В. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. К. : ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 208 с.